

„Książka może być pomostem w budowaniu porozumienia”. Rozmowa z Joanną Piekarską

JOANNA PIEKARSKA
na fotografii Niki Jaworowskiej-
-Duchlińskiej.

JOANNA PIEKARSKA – prezeska Polskiej Sekcji IBBY. Absolwentka Instytutu Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego oraz poddyplomowych studiów „Literatura i książka dla dzieci i młodzieży wobec wyzwań nowoczesności” w Instytucie Literatury Polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Autorka licznych szkoleń w zakresie literatury dziecięcej i młodzieżowej oraz możliwości ich wykorzystania we wspieraniu procesu edukacyjnego, rozwojowego, biblioterapeutycznego oraz resocjalizacji. Wielbicielka baśni, posiada bogatą kolekcję publikacji i przedmiotów związanych z Czerwonym Kapturkiem. Dyplomowany coach. Pracuje w Bibliotece Narodowej, obecnie pełni funkcję kierownika Zakładu Edukacji Bibliotekarskiej. Wyróżniona Odznaką honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej”.

Weronika Kostecka: W 2023 roku minęło 50 lat od powstania Stowarzyszenia Przyjaciół Książki dla Młodych, czyli Polskiej Sekcji IBBY (International Board on Books for Young People) i 70 od założenia tej międzynarodowej organizacji w Zurichu. Jakie miejsce w promowaniu i rozwijaniu kultury (dla) dzieci i młodzieży widzi dla siebie Polska Sekcja IBBY w trzeciej dekadzie XXI wieku? Jakie cele postawiła Pani przed sobą jako prezeska Stowarzyszenia?

Joanna Piekarska: Polska Sekcja IBBY powołana została do życia 20 lat po spotkaniu, które Jella Lepman, dziennikarka i pisarka, zorganizowała w Monachium pod hasłem *Międzynarodowe Porozumienie poprzez Książki Dziecięce*. Było ono wynikiem refleksji środowisk twórczych związanych z książką

dziecięcą, które uznały, że książki mogą odgrywać ogromną rolę w działaniu na rzecz międzynarodowego porozumienia i pokoju. Koszmar drugiej wojny światowej postawił przed nami pytania nie tylko o genezę zła, lecz także o to, jak mu przeciwdziałać, co robić, aby kształtować młodych ludzi w sposób, który pomoże zapobiec podobnym tragediom w przyszłości. Uczestnicy spotkania byli świadomi, że powszechny dostęp do książek daje dzieciom i młodzieży możliwość rozwoju i buduje ich wiedzę i świadomość. Chciałabym móc powiedzieć, że obecnie stoją przed nami inne wyzwania, ale byłaby to tylko część prawdy. Rosyjska inwazja uzmysłowiła nam wszystkim, że w niektórych miejscach na świecie wciąż brakuje tej wiedzy i świadomości. Przed nami ogrom pracy i nieustanna troska o tych najmłodszych, o ich kształtujące się umysły i systemy wartości.

Czy jednak zmieniająca się rzeczywistość – społeczna, kulturowa, technologiczna i tak dalej – nie modyfikuje charakteru misyjnych działań IBBY?

To prawda, że świat wokół zmienia się nieustannie i coraz szybciej, ale, bardzo chcę w to wierzyć, nasze podstawowe, ludzkie potrzeby są wciąż te same; chcemy być bezpieczni, akceptowani i rozumiani. IBBY, skupiająca się przede wszystkim na potrzebach młodych ludzi, chce także być partnerem dla ich opiekunów, pragniemy być wsparciem zarówno kiedy szukają drogi porozumienia z dzieckiem, jak i wtedy, kiedy gubią się w gąszczu wydawnictw. Chcemy przypominać, że książka może być pomostem w budowaniu porozumienia, wzmacnianiu zasobów, ale też formą relaksu, narzędziem odprężenia. U podstaw działania PS IBBY leży jednak nie tylko aktywność w zakresie popierania i promocji książki wartościowej pod względem literackim, plastycznym i edytorskim, lecz także integracja różnych środowisk związanych z książką dla młodego czytelnika oraz przyczynianie się zarówno do rozwoju literatury dla młodych, jak i wiedzy o tej literaturze, o jej współczesności i historii. Ta część naszej misji jest mi, jako bibliotekarce, szczególnie bliska. Wiem, że my wszyscy: twórcy, badacze, popularyzatorzy, bibliotekarze i nauczyciele – mamy wspólny cel i widzę, jak fantastyczne efekty przynosi współpraca.

Jakiego rodzaju projekty i przedsięwzięcia wspiera Polska Sekcja IBBY?

Zgodnie z naszą misją Stowarzyszenie wspiera działania i projekty popularyzujące czytelnictwo i wartościową literaturę dla dzieci i młodzieży. Są to festiwale literackie, warsztaty „okołoksiążkowe” i zachęcające do twórczości czy konkursy. Wsparcie IBBY może polegać zarówno na objęciu wydarzenia patronatem,

jak i na działaniach promocyjnych. Chętnie podzielimy się też wiedzą i doświadczeniem w zakresie ich organizacji.

Od lat organizujemy też jeden z najważniejszych, najbardziej rozpoznawalnych i opiniotwórczych konkursów związanych z literaturą dla dzieci i młodzieży – Konkurs Książka Roku Polskiej Sekcji IBBY. Jest to jedynie początek pracy, którą wykonujemy na rzecz nagrodzonych książek, ich autorów, ilustratorów i wydawców. Jedną z nagród przyznawanych w tym konkursie jest nagroda za upowszechnianie czytelnictwa – ponieważ propagatorzy czytelnictwa to osoby dla nas szczególnie ważne, zwłaszcza w kontekście dzisiejszych zmian społecznych, kulturowych, cywilizacyjnych. Wierzymy, że wiedza i umiejętności zdobywane przez dzieci i młodzież przy wsparciu świadomych dorosłych to najlepsza droga do ich rozwoju.

Skoro mówimy o wadze czytelnictwa, nasuwa się pytanie, w jakim sensie – biorąc pod uwagę współczesny pejzaż medialny i wielość form przekazu – literatura dziecięca i młodzieżowa wciąż jest istotna?

Jest bardzo istotna, bo pozwala zatrzymać się na chwilę. Zwolnić. Pomyśleć. Sprzyja wyciszeniu, relaksowi, ćwiczeniu koncentracji. Buduje wiedzę i doświadczenie w miejscu i na warunkach wybieranych przez czytelnika. Uruchamia i rozwija wyobraźnię i abstrakcyjne myślenie. Rozwija zasób słownictwa. Dostarcza emocji i wzruszeń, pomaga bezpiecznie je przeżywać. Książka może być piękna, inspirować do twórczości. Jak pokazują wyniki badań Zofii Zasackiej, Romana Chymkowskiego oraz Izabeli Koryś (opublikowane w raporcie Biblioteki Narodowej pt. *Stan czytelnictwa książek w Polsce w 2023 roku* dostępnym online), bywa interesującym tematem rozmowy, może włączać do społeczności czytających. Ta społeczna rola książki to coś, o czym nie wolno nam zapominać – każde pokolenie ma przecież teksty dla siebie ważne, budujące tożsamość i poczucie przynależności. Myślę, że to poczucie jest ważne szczególnie dla ludzi młodych.

A z jakimi problemami mierzy się Polska Sekcja IBBY?

Z brakiem środków na podstawową działalność. Utrzymujemy się głównie ze składek członkowskich, ich ogromna część przeznaczona jest na opłacenie składki do centrali międzynarodowej IBBY – to daje nam prawo do nominowania polskich twórców i publikacji w międzynarodowych konkursach. Organizowany przez nas Konkurs Książka Roku od kilku lat dotowany jest przez Urząd Dzielnicy Mokotów. Bardzo jesteśmy za to wsparcie wdzięczni, bo to konkurs, którego wyniki od lat są istotną wskazówką dla rodziców,

bibliotekarzy i nauczycieli w wyborze wartościowej literatury dla dzieci i młodzieży i bez tego wsparcia jego realizacja nie byłaby możliwa. Przyznane kwoty wymagają jednak ogromnej finansowej dyscypliny i ograniczania wydatków; nie przewidują one np. środków na działania promocyjne skupione wokół nagrodzonych i wyróżnionych publikacji. Doszło do sytuacji, w której za wielotygodniową pracę w jury konkursu proponujemy wysokiej klasy specjalistom wynagrodzenie niemalże symboliczne. I jurorzy te propozycje przyjmują, w poczuciu, że ich praca jest potrzebna i ma istotne społeczne znaczenie. Natomiast zarząd PS IBBY sprawuje swoje funkcje i wykonuje działania na rzecz stowarzyszenia społecznie, nieodpłatnie, często inwestując własne, prywatne środki i poświęcając mnóstwo czasu poza codziennymi obowiązkami na etatach w innych instytucjach.

Mimo tych trudności wierzymy, że nasza praca ma znaczenie – popularyzowanie wartościowej literatury, wsparcie dla twórców i upowszechnianie to jedne z najistotniejszych czynników w rozwoju czytelnictwa, szczególnie w odniesieniu do najmłodszych. Za kilka lat to oni będą świadomymi rodzicami, opiekunami, użytkownikami bibliotek, uczestnikami i twórcami kultury, nauczycielami, lekarzami, politykami. Wyborcami również. To dzisiejsze działania zdecydują o tym, czy wzniesione niedawno okazałe gmachy narodowych muzeów będą w przyszłości tłumnie odwiedzane, czy przebudowywane na centra handlowe.

Debatując w przestrzeni publicznej o czytelnictwie młodych osób, zazwyczaj mamy na myśli dzieci. A jak wygląda sytuacja książki młodzieżowej w Polsce? W ostatnich kilku latach nastąpił niespotykany dotąd rozwój literatury young adult i wygląda na to, że młodzi dorośli w dużej mierze zajęli się sobą sami, polecając sobie książki na Bookstagramie, BookToku itd. Jaką rolę widzi tu dla siebie PS IBBY?

To prawda, widzimy, że książki są bardzo obecne w życiu młodych ludzi. Rynek bardzo umiejętnie diagnozuje ich potrzeby i odpowiada na nie. My, dorośli świadomi zagrożeń, okazujemy dość umiarkowany entuzjazm – chcielibyśmy, aby lektury były wartościowe, rozwijające, stymulujące rozwój w wielu obszarach. Tymczasem młodzi ludzie dokonują własnych wyborów. „Zajmują się sami sobą” bardzo kompleksowo; piszą teksty, polecają je, recenzują, kupują. Misją IBBY jest promowanie literatury, na niej chcemy się koncentrować – promować mądre, piękne, napisane staranną polszczyzną książki – chcemy z nimi dotrzeć do młodych ludzi jak najwcześniej, może nawet zanim staną się młodzieżą, chcielibyśmy w dzieciństwie wpłynąć na ich literackie upodobania tak,

aby jako młodzi wybierali książki przyczyniające się do ich rozwoju. Zależy nam na tym, aby mieli okazję przekonać się jak szeroki wachlarz możliwości otwiera się po wejściu do biblioteki czy księgarni. Rozumiemy jednak, że kształtowanie się gustu i upodobań to złożony, czasem długotrwały proces. Chcemy w tym procesie młodym ludziom towarzyszyć, wspierając radą i włączając do wspólnoty osób czytających. Niestety oszałamiająca ilość publikacji dla młodzieży nie przekłada się na liczbę nagradzanych w tej kategorii książek; od kilku lat trudno wśród nich znaleźć takie, które spełniałyby stosowane przez naszych jurorów kryteria.

Co w takim razie wyróżnia książki nagradzane w konkursie Książka Roku?

Kryteria przygotowują w porozumieniu z Zarządem PS IBBY gremia jurorskie. Nasi jurorzy to cenieni w swoich dziedzinach fachowcy; badacze, twórcy, praktycy z wieloletnim doświadczeniem. Doskonale znają nie tylko współczesny rynek książki, lecz także są świadomi zachodzących na nim zmian, powiązanych przecież ze zmianami społecznymi i technologicznymi. Szczególnie doceniają oni oryginalność schematu fabularnego oraz jego atrakcyjność dla młodego czytelnika. Zwracają uwagę na sposób kreacji przedstawionego świata, bogactwo i różnorodność wykorzystanych środków literackich, wiarygodność, atrakcyjność i spójność wykreowanej rzeczywistości oraz walory estetyczne tekstu: piękno i bogactwo języka. Ogromnie ważne jest również przesłanie kierowane do młodego odbiorcy.

Nagroda w kategorii graficznej ma z kolei na celu uhonorowanie twórców o szczególnej kreatywności. Wyróżniamy zwłaszcza tych, którzy współtworzą książkę i, obok niezbędnych umiejętności warsztatowych, wnoszą do niej także pracę koncepcyjną – intelektualną – która pogłębia i wzbogaca literackie zalety książki.

Jakie widziałyby Pani sposoby docierania do pokoleń Z i Alfa z informacjami na temat książek uznanych przez PS IBBY za wartościowe?

Bardzo wierzę w to, że każde pokolenie potrzebuje naszej uwagi i zainteresowania zwłaszcza na tym etapie życia i rozwoju, na którym koncentruje się IBBY; dzieciństwa i wczesnej młodości. Nie jest łatwo być autorytetem, nie jest też łatwo go znaleźć. 50 lat pracy IBBY daje nam jednak legitymację do tego, aby w tej wąskiej dziedzinie móc wspierać w czytelnicznych wyborach. Chcemy też docierać do młodych za pośrednictwem dorosłych, którym oni ufają, których szanują – a którzy zaufali nam. Kanały komunikacji się zmieniają, ale

podstawą wartościowego porozumienia nadal pozostaje otwartość na drugiego człowieka, zrozumienie i zaufanie.

Na koniec chciałabym zapytać, kto może dołączyć do Polskiej Sekcji IBBY. W jaki sposób można to zrobić?

Aby wstąpić w szeregi Polskiej Sekcji IBBY, wystarczy wypełnić deklarację dostępną na naszej stronie (www.ibby.pl) i wysłać ją na adres podany w formularzu. Zachęcamy do włączenia się w nasze działania osoby, które, tak jak my, wierzą, że czytanie to najlepsza inwestycja w przyszłość dzieci i młodzieży, a tym samym w przyszłość społeczeństwa. Niezależnie od tego czy jesteście Państwo twórcami, wydawcami, upowszechniaczami, bibliotekarzami, nauczycielami czy opiekunami dzieci – mamy wspólny cel. I potrzebujemy siebie nawzajem, aby go osiągnąć.

Dziękuję za rozmowę!